

- безпеки держави / Під заг. ред. д.е.н. проф. Сухорукова А.І. / Нац. ін.-т проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К.: ВД «Стилос», 2010. – 685 с.
11. Черняк О.І. Методика визначення зовнішньоекономічної безпеки України // О.І. Черняк, А.В. Ставицький. – Экономическая безопасность, разведка и контрразведка. – 2002. – №1(1). – С. 3-7.; Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк. – Х.: ХНЕУ, 2006. – 240 с.
 12. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
 13. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена наказом Мінекономіки України №60 від 2.03.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id.
 14. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку / Державний комітет статистики України: Наказ № 114 від 15.04.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uazakon.com/documents/-date_1a/pg_ibcnog.
 15. Харазішвілі Ю.М. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України: Аналітична записка / Ю.М. Харазішвілі, А.І. Сухоруков, Т.П. Крупельницька – НІСД, вересень 2013.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1358/>.
 16. Сухоруков А.І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави / Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №3 (28). – С. 5-15.
 17. Харазішвілі Ю.М. Визначення стратегічних орієнтирів рівня економічної безпеки України: Аналітична записка / Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь, Д.О. Махортгих – НІСД, березень 2014.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/-articles/1501>.
 18. Харазішвілі Ю.М. Теоретичні основи системного моделювання соціально-економічного розвитку України / Ю. М. Харазішвілі. – К.: ТОВ «Поліграф-Консалтинг», 2007. – 324 с. (Моногр.); Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков., Ю.М. Харазішвілі. – К.: НІСД, 2012. – 368 с.

Summary. *The methodology of calculation of the integral index of economic security of the country as the final result of its socio-economic development to determine the directions and measures build economic security.*

Key words: *economic security of the country, indicators of economic security, the integral index of socio-economic development.*

УДК 314:33

Хомин О.Й., к.е.н., доцент Львівського державного університету внутрішніх справ

СТАЛІЙ РОЗВИТОК ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сутність поняття «сталій розвиток» є безперечним. Аналізується суть сталого розвитку демографічної безпеки та особливості її забезпечення. Визначені зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на формування сталого розвитку демографічної безпеки. Встановлені умови забезпечення сталого розвитку демографічної безпеки.

Ключові слова: *сталій розвиток, демографічна безпека, смертність населення, старіння населення, інтереси держави.*

Протягом останніх десятиріч тенденції демографічних процесів набули незворотних змін. Важливими серед яких є низька чисельність народжуваності та висока частка смертності населення, старіння населення, незадовільний стан здоров'я, зни-

ження тривалості життя населення. Бажали б бути кращими освітній рівень та покращення рівня трудового потенціалу. Відзначаємо необґрунтовану диференціацію заробітної плати, зростаючу економічну нерівність населення, зайнятість в неформальному і в тому числі «тіньовому» секторі економіки. Спостерігаємо великі масштаби зовнішньої міграційних потоків. Всі ці чинники негативно впливають на формування сучасного і, особливо, майбутнього репродуктивного потенціалу держави.

Зазначені демографічні негативні тенденції, об'єктивно, не так легко вирішити в короткі терміни, тому виникає потреба у невідкладному пошуку рішень, спрямованих на значне покращення ситуації. До виходу держави зі стану катастрофи може призвести шлях до забезпечення сталого розвитку, що призведе до покращення демографічних показників.

Концепція сталого розвитку (sustainable development) недостатньо визначена за напрямками і засобами досягнення поставлених цілей і спокуслива за метою.

Парадигма сталого розвитку – це узгодженість економічного, екологічного та людського розвитку, що дозволить всім поколінням забезпечити стабільну (сталу) якість життя населення та гарантуватиме її безпеку. Вона повинна стати основною базовою для гарантування демографічної безпеки держави, оскільки «стійкий розвиток – це розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність прийдешніх поколінь задовольняти свої особисті потреби» [1, С.5-11].

Сталий розвиток дозволить в повній мірі убезпечити «демографічну безпеку держави – стан захищеності життєво-важливих інтересів держави, суспільства та людей, що проживають на певній території від внутрішніх і зовнішніх загроз, який призведе до розширеного відтворення населення (безперервного відновлення його чисельності та структури через зміну поколінь)» [2, С.13-19].

Не одна держава світу вже стала на шлях сталого розвитку. Їхніми основними характеристиками є дотриманням демократичних принципів та відкритості суспільства. В цих державах відсутня дискримінація, здійснюється демократичне управління за рахунок правового регулювання, відбувається «забезпечення вільного перетоку товарів, капіталу, інновацій, надходження інвестицій, постійне вдосконалення інституційної структури, яка націлена на безпеку суспільства і держави тощо» [3, С.12-23].

Незважаючи на поставлену ціль сталого розвитку ще у 1992 р., парадигма сталого розвитку протягом усіх років у нашій країні не застосовувалася належним чином. Перехід до сталого розвитку передбачає забезпечення потреб населення, що проживають на території держави і захист інтересів майбутніх поколінь базуючись, на безпечному і здоровому довіллі.

Вже не один рік фахівці України займаються дослідженням питанням сталого розвитку [4, 5, 6, 7, 8]. Незважаючи на це, і до сьогоднішнього постулати не знайшли свого втілення у життєдіяльність нашої країни. Це пояснюється гальмуванням процесу переходу нашої держави на рейки сталого розвитку, що має свої «підводні камені», а саме: відсутність «уніфікованих концептуальних основ сталого розвитку держави та регіонів. Не визначено єдиного критерію оцінювання сталості та індикаторів сталого розвитку» [9, С.9].

Сталість – це такий якісний стан соціально-економічної системи, у якій під впливом як внутрішнього, так і зовнішнього середовища не порушуються раціональні комбінації між наявними ресурсами і зростаючими потребами [10, С.8-14].

Сталий розвиток передбачає задоволення насамперед природних, екологічних та економічних питань життєдіяльності населення країни. Але, як правомірно зазнача-

ють автори [9, С.9], в рамках концепції сталого розвитку нашої держави не було зроблено акцент на людину, точніше, на відносини між людьми з приводу використання обмежених екологічних та інших ресурсів, зокрема палива та стратегічного просторового ресурсу.

Для забезпечення демографічної безпеки в умовах переходу держави до сталого розвитку «необхідна обов'язкова узгодженість економічного, екологічного та людського розвитку таким чином, щоб від покоління до покоління не зменшувалися якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля, а забезпечувався соціальний прогрес у своїй сталості і гармонійності» [10, С.8-14].

Модель сталого, стійкого розвитку, як і будь-яка соціальна модель, є системою інтегрованих компонентів, їх суттєвих відносин і зв'язків, що відображають основний зміст процесів збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку [9, С.9].

Проблеми забезпечення сталого розвитку держави залишається на сьогоднішній день актуальним, а досягнення основної мети сталого розвитку відбувається за допомогою ощадного використання природних ресурсів, ефективного виробництва та ефективних суспільних процесів.

У всіх вихідних умовах сталого розвитку йдеться про перехід від стихійності до керованості. Виходячи з цього, можна сформулювати модель сталого розвитку з таких основних положень:

- у центрі уваги мають бути люди та їх право на здорове й плідне життя в гармонії з природою;
- охорона довкілля повинна стати невіддільним компонентом процесу розвитку, що не може розглядатися окремо від іншого;
- задоволення потреб у розвитку й збереженні навколишнього середовища;
- розвиток і збереження довкілля має поширюватися не тільки на нинішнє, а й майбутнє покоління;
- зменшення розриву між життєвим рівнем у різних країнах та подолання бідності належить до найважливіших завдань світової спільноти;
- для досягнення стійкого розвитку держави слід вилучати або обмежувати моделі виробництва та споживання, які йому не сприяють [9, С.9].

Сталий розвиток демографічної безпеки забезпечується при нівелюванні загроз та небезпек складових демографічної безпеки.

На формування сталого розвитку демографічної безпеки впливають зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх факторів відносимо об'єктивні та суб'єктивні обставини і які знаходяться поза системою сталого розвитку демографічної безпеки. Сюди ми відносимовійськову, політичну, інформаційну, енергетичну, сировинну, інноваційну та інші ситуації.

Внутрішні фактори знаходяться в самій системі сталого розвитку демографічної безпеки, сюди ми відносимо:

- частку зайнятого населення як у виробничій сфері, так і в сфері послуг;
- освіту працівників;
- кваліфікацію працівників;
- креативність їх думок;
- охорону здоров'я;
- ріст неактивного населення на фоні росту тривалості життя і прогресу в медицині;
- особисте споживання, скорочення або зростання якого впливає на обсяг виробництва та зайнятості;

- інвестування, а саме: вкладення фінансів у розширення виробництва, модернізацію, що призводить до створення нових робочих місць;
- економічну політику держави щодо виробництва, попиту та споживання;
- міждержавне регулювання економічних відносин;
- стан екологічної ситуації;
- стан кримінальної злочинності.

Виконання стратегічних пріоритетів сталого розвитку потребує взаємодії сил на державному, регіональному та локальному рівнях щодо досягнення спільної мети – сталого розвитку України.

Уряд відіграє важливу роль у тому, що можна назвати створенням сприятливого середовища, але чекати від нього відповідей на всі випадки життя не слід: люди мають брати на себе більше відповідальності за свій добробут, водночас одержуючи необхідну для цього свободу дій і державну підтримку(10, С. 8-14).

Забезпечення демографічної безпеки в умовах сталого розвитку може бути досягнуто при умові: гарантування усім громадянам однакових прав; відсутності значного розшарування суспільства за майновим принципом; подолання корупційних дій; отримання належної освіти, що можливе при умові вільного вибору освітнього закладу та фаху; можливості доступу до праці відповідно до кваліфікації працівника; підвищення загального рівня добробуту різних верств населення; вільного доступу до кваліфікованого медичного обслуговування; можливості проживати на екологічно-чистих територіях; подолання кримінальних проявів.

Список використаних джерел

1. Хвесик М. Национальная парадигма устойчивого развития Украины // Устойчивое развитие, 2012. – №4. – С. 5-11.
2. Хомин О.Й. Детермінанти демографічної безпеки в системі національної безпеки України Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Збірник наук. праць. – Львів, 2010. – Випуск 2. – С. 15.
3. Є. Буравльов Сталій (низькоентропійний) розвиток: український вимір // Вісн. НАН України, 2010. – № 9. – С. 12-23.
4. Методические подходы к выбору стратегии устойчивого развития территории / [научн. ред. А. Г. Шапарь]. – Днепропетровск: Институт проблем природопользования и экологии НАН Украины, 1996. – Т.1,2 – 162 с.
5. Проект концепції сталого розвитку України / [С. І. Дорогунцов, В. Я. Шевчук та ін.]. – К., 1997. – 17 с.
6. Проект концепції переходу України до сталого розвитку №3234-1 від 19.12.01 / Ю. І. Самойленко, С. І. Курикін, В. Б. Хазан. – К., 2001. – 38 с.
7. Проект Закону України «Про стратегію сталого розвитку України» від 10.11.2004 / Міністерство охорони навколишнього природного середовища України. – К., 2004. – 24 с.
8. Стратегічні напрями переходу України на засади сталого розвитку в контексті її інтеграції до Європейського співтовариства / [моногрф. / ред. Е. В. Соботович]. – К.: Салютис, 2005. – 44 с.
9. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. С. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – С. 9.
10. Поплавська Ж., Поплавський В. Як дорости Україні до сталого розвитку? // Вісн. НАН України, 2007. – № 9. – С. 8-14.

Summary. *Essence of concept «steady development» is certain. Essence of steady development of demographic safety is analysed. The features of providing of steady*

development of demographic safety are certain. External and internal factors that influence on forming of steady development of demographic safety are certain. The terms of providing of steady development of demographic safety are set.

Key words: *steady development, demographic safety, death rate of population, aging of population, interests of the state.*

УДК 330.324

Яворська Ж.Б., к.е.н., доцент Європейського університету

ПОРІВНЯЛЬНІ РИСИ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ І РИНКОВОЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Продукти праці за будь-якої економічної системи реалізуються через сферу товарного обертання. Тому ставиться завдання вдосконалення відносин обміну. Сфера обігу товарів та послуг утворює планомерно функціонуючий ринок. Найпершою умовою існування ринку є повна свобода виробників, відсутність монополії і конкуренція між ними. Форму ринкового регулювання, засновану на співвідношенні попиту і пропозиції може використовувати і капіталістична і соціалістична системи. Ставиться завдання перетворення ринку разом з державним регулюванням в активний господарський інструмент.

Ключові слова: *ринок, перехідний період, попит та пропозиція, ринкова розбудова, господарсько-економічні зв'язки, відносини обміну, продукти праці, сфера товарного обертання, ринковий механізм, господарський інструмент.*

Вступ. Створення сучасної держави – новий етап у житті українського народу. Він вселяє надію на майбутнє, супроводжується позитивними змінами в суспільно-економічному житті, сприяє розвитку міст, децентралізації влади, переорієнтації колишніх загальносоюзних зв'язків на внутрішньодержавні й міждержавні. При цьому ставиться завдання підвищити надійність господарсько-економічних зв'язків, досягнення динамічної відповідності між попитом та пропозицією, прискорення оборотності оборотних засобів. Відмова від командно-адміністративних методів централізованого керівництва господарством, розширення прав і можливостей місцевих органів влади вимагають принципових змін.

Аналіз основних досліджень. Цією проблемою займалися і продовжують займатися відомі російські та українські вчені – Л.І. Абалкін, В.В. Леонтьєв, С.М. Злупко, С.В. Мочерний, В.Д. Базилевич, Г.І. Башнянин, Л.А. Швайка та ін. Зокрема, Швайка Л.А. вказує на те, світова економічна наука виробила три способи регулювання ринку: ринкове саморегулювання, тотальне і часткове регулювання економіки. В останні роки з'явилися альтернативні концепції державного впливу на економіку. Найефективнішою визнано класичну ринкову економіку, яка характеризується механізмом ринкового саморегулювання. Він функціонує на основі взаємодії ринкової ціни, співвідношення попиту та пропозиції, а також конкуренції. Економіка народного господарства при цьому регулюється «незримою рукою» і спрямовується до кращого результату, збалансування інтересів товаровиробників і держави [1, с. 32].

Мета, завдання роботи, матеріал і методи. Для правильного проведення змін, створення дієвої стратегії розвитку необхідно провести порівняльний аналіз соціалістичної та ринкової систем, оцінити їх переваги та вказати на недоліки. Це і є метою